

vou spolupráci, humanitární pomoc a prostorově (nikoli smyslem!) podobné zahraniční vojenské mise Česko zaměřuje především na státy v nejproblémovějších částech světa i Evropy, ve světové i evropské periferii (více v kapitole 4.6). Tyto aspekty zapojení Česka do mezinárodní integrace tak jsou už ze své podstaty orientovány jinak než diplomatická zahraniční politika a ekonomická integrace. Obě skupiny aspektů tak vytvářejí komplementární souhrn aktivit Česka po celém světě, vycházejí z různých mezinárodních vazeb a aktivit různých mezinárodních organizací a pomáhají různými způsoby s posilováním české pozice a budováním dobrého jména našeho státu v zahraničí.

4.4 Ohniska napětí a konflikty

L. Jelen

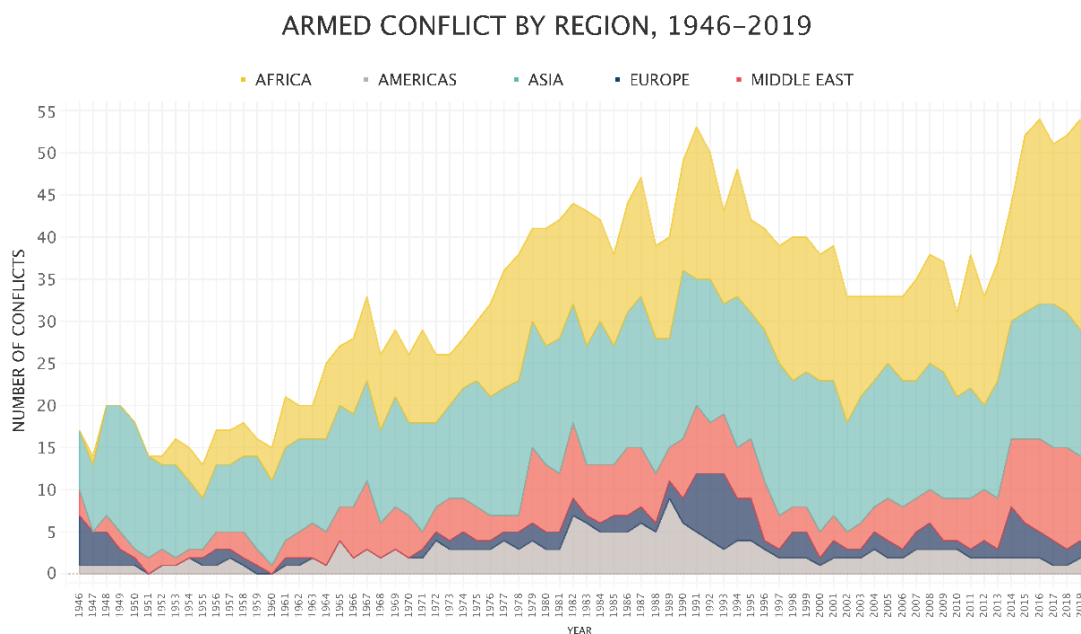
Téma ozbrojených konfliktů patří tradičně mezi nejoblíbenější v rámci diskuzí mezi žáky středních škol. Je to dáno jejich častou prezentací v rámci médií i v populární kultuře, takže lze s jistým sarkasmem hovořit o „romantizaci“ válek. Realita ozbrojených konfliktů je samozřejmě jiná, což si žáci uvědomují, otázkou však je, zda jim výuka ve školách je schopna rozšířit, či lépe systematizovat pohled na tento společenský fenomén. Z hlediska školských kurikul spadá téma ozbrojených konfliktů spíše do oblasti společenských věd, konkrétně politologie, a zcela určitě též dějepisu. Nicméně ani jeden z těchto předmětů nemá ucelenější základy pro komplexnější pojetí ozbrojených konfliktů. S jistou dávkou sebevědomí můžeme navrhnout, že tímto disponuje politická geografie. Kámen úrazu však spočívá v jejím zanedbání v rámci výuky geografie, a to již od počátku, tedy vzdělávání učitelů a tvorbě učebnic a dalších učebních materiálů. Tato metoda by měla alespoň drobně napomoci učitelům v přípravě na výuku o ozbrojených konfliktech v hodinách geografie, ať již pro teoretickou výuku, či diskuze o aktuálním dění.

V první řadě je vhodné si ujasnit, v kterých částech světa se odehrávají nějaké politické problémy, které můžeme nazvat ohniska napětí a konfliktů. Zdrojem k takové rešerši by měla být média, nicméně problém české mediální scény je přílišná koncentrace na domácí, v lepším případě evropská témata, a zanedbávání událostí ve světových regionech. Stačí si jen letmo zavzpomínat, kdy jsme naposledy četli nějakou zprávu o dění v Africe či v Jižní Americe. To že si nemůžeme vzpomenout, neznamená, že se tam nic neděje. V první řadě je tedy zapotřebí rozšířit seznam zdrojů, které světové události pokrývala. Mezi osvědčená média s všeobecným zaměřením rozhodně patří britská veřejnoprávní BBC (<https://www.bbc.com/>) a co se týče specializace na ozbrojené konflikty lze doporučit web nevládní organizace International Crisis Group (<https://www.crisisgroup.org/>). Organizace Freedom house (<https://freedomhouse.org/>) a Fund for Peace (<https://fundforpeace.org/>) se sice více zaměřují na kvalitu vládnutí a politických režimů jednotlivých států světa, ale právě tyto dvě veličiny často stojí za zhroutilými státy a konflikty z nich vyplývajícími. A možná překvapivě lze doporučit informace z Wikipedie, avšak pouze anglickojazyčné verze. Články o konfliktech jsou zde vyvážené a dobře zdrojované (příklad hesla o konfliktu v Jemenu.

Další, pokročilejší možností je zaměřit se přímo na specializované kvantitativní datasey, které již několik desetiletí shromažďují údaje o konfliktech. Mezi nejznámější instituce a jejich užitečné databáze je možné zmínit The Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), Heidelberg Institute for International Conflict Research (HIIC), nebo Uppsala Conflict Data Program (UCDP) (adresy v seznamu zdrojů). Jejich výstupy jsou

jednak dlouhodobé statistiky vývoje ozbrojených konfliktů ve světě (obrázek 18), dále aktuální přehled konfliktních či problémových oblastí ve světě a v neposlední řadě také detailní informace o jednotlivých konfliktech.

Obrázek 18 – Vývoj počtu ozbrojených konfliktů ve světě dle regionů mezi roky 1946–2019

Zdroj: UCDP

Náš mapový výstup Ohniska napětí a konflikty je syntézou několika metodik a znázorňuje ozbrojené konflikty a ohniska napětí jak kvantitativně (intenzita konfliktu měřená počtem obětí a podílem zasaženého území), tak kvalitativně (příčiny a formy konfliktů). Práce žáky (či práce žáků) s takovými výstupy může spočívat v několika rovinách:

► **Geografický aspekt konfliktů**

Na základě mapy v příslušném mapovém listu lze diskutovat geografické rozložení ozbrojených konfliktů a ohnisek napětí. Nelze si například nevšimnout, že drtivá většina všech konfliktů se koncentruje v oblastech mezi rovníkem a 40° severní šířky. Diskuzi o příčinách rozložení lze rozvinout:

- (a) historickou podmíněností (vliv kolonialismu a vnucených hranic, historickými křivdami a dávnými válkami);
- (b) geografickou podmíněností (vliv klimatu a jeho změn, strategickou polohou);
- (c) socioekonomickou podmíněností (ekonomickou vyspělostí, respektive ekonomickými problémy, výskytem nerostných surovin).

► **Historicko-geografický aspekt konfliktů**

Z příloženého obrázku 18 z databáze UCDP lze komentovat vývoj počtu a regionální rozložení konfliktů od druhé světové války. Opět lze diskuzi směřovat na:

(a) komentování důvodů vývoje jednotlivých křivek (zde je jistě nutné zapojit znalosti z dějin 20. století);

(b) komentování celkového aritmetického vývoje konfliktů, resp. diskuze, proč v některých dekádách počet klesal, jindy rostl.

► **Intenzita ozbrojených konfliktů**

Z kartogramu příslušného mapového listu je patrné, že v současné době se odehrává několik vážných konfliktů, což lze vyjádřit počtem obětí za rok. Některé jsou poměrně dobře zpracovány i českými médii, jiné jsou možná překvapivé. Případy zemí s intenzivním konfliktem se mohou stát vhodným základem pro seminární práci či projekt.

Dobré je si všimnout určitého shlukování intenzivních konfliktů a diskutovat efekt „přelévání“ (spillover effect). Zajímavé je také územní vymezení konfliktů. V některých případech se konflikty týkají pouze malé části teritoria daného státu, jindy překračují hranice a představují regionální konflikty.

► **Formy konfliktů**

Každý konflikt je jiný, ale přesto je možné se pokusit o určitou generalizaci na základě několika kategorií. V příložené tabulce (tabulka 13) je kostra členění konfliktů dle různých aspektů a forem. U vybraných konfliktů je pak možné ve výše uvedených databázích dohledat další informace a vytvořit přibližné klasifikační schéma konfliktu. Je to užitečné pro vysvětlení a správné pochopení daných událostí.

► **Příčiny konfliktů**

V neposlední řadě je atraktivní téma diskuze o příčinách konfliktů. Zde je potřeba ihned zkraje zdůraznit, že u drtivé většiny konfliktů není možné určit jednu příčinu, respektive, toto hledisko je do velké míry subjektivní. Platí tedy, že konflikty mívají více příčin, které se navzájem doplňují a jejich určení není jednoduché ani pro odborníky znalé prostředí. Přesto existují obecné kategorie (viz odborný text k mapovému listu) a z nich bylo pro účely mapy definováno sedm základních faktorů.

Při práci s mapou se lze zaměřit:

a) Na unikátnosti výskytu nefrekventovaných faktorů, např. levicový terorismus či ideologických válek – dohledat historické souvislosti a okolnosti současného trvání těchto konfliktů.

b) Na shlukování určitých faktorů. Například výskyt islamistického terorismu je v určitých oblastech častější. K dohledání příčin je vhodné se zaměřit jak na společenskou strukturu dotčených států, tak na kvalitu jejich vlád.

Tabulka 13 – Příklad vyplnění explanačního schématu konfliktu: ukrajinsko-ruský konflikt

Prostorový aspekt: kde a mezi kým?	Forma konfliktu: kdo proti sobě?	Časový aspekt: jak často?	Intenzita konfliktu: jaké prostředky?	Metody: jakým způsobem?
Mezistátní konflikt	Symetrický	Pravidelný ozbrojený k.	Totální válka	Konvenční konflikt
Vnitrostátní konflikt	Asymetrický	Nepravidelný ozbrojený k.	Omezená válka	Guerillový konflikt/ maskirovka
Internacionalizovaný k.		Studený konflikt	Mezistátní/vnitrostátní politická krize	Terorismus
Extrasystémový konflikt		Zamrzlý konflikt		Informační konflikt
				Kybernetické útoky
				Pouliční násilí/nepokoje, protesty
				Hybridní konflikt

Zdroj: vlastní zpracování na základě informací z ICG a Wikipedie

4.5 Migrace

L. Pavelková

Přestože se v posledních letech o migraci hovoří jako o aktuálním tématu, jde o jev, který je s lidstvem spjatý od jeho samého počátku – v průběhu historie lidstva se lidé vždy stěhovali za obživou, za rodinou, utíkali před válkami i nepřízní počasí. V současnosti je téma viditelné v důsledku rozšíření médií a sociálních sítí, ale také kvůli jeho využívání ze strany populistických stran, které se migraci snaží využít k vyvolání strachu. Je také pravdou, že v posledních dvaceti letech stoupá počet uprchlíků, tedy lidí utíkajících před válkou, totalitními režimy či přírodními katastrofami. Uprchlíci se často ocitají v náročnějších situacích, podstupují nebezpečnější cesty, žijí kratší či delší dobu v uprchlických táborech – jejich osudy jsou tedy více vidět (i vzhledem k osvětě a činnosti různých humanitárních organizací). Tato „viditelnost“ uprchlíků je pravděpodobně také jedním z důvodů, proč je migrace vnímána jako aktuální téma a mnoho lidí má pocit, že migrace v současnosti dosahuje obrovských rozměrů. Cílem výuky na toto téma by mělo být zejména žáky seznámit s procesy migrace a jejich zákonitostmi, se základními fakty týkajícími se migrace ve světě a v Česku (tak, aby měli rámcovou představu tom, jaké jsou počty migrantů, kde žijí apod.) a také je naučit vyhledávat si primární informace k tématu (tak, aby byli schopni vyhodnotit zprávy z médií a od politiků a případně jejich tvrzení ověřovat).